

Examen al jurisprudenței C.E.D.O împotriva României în materia prezumției de nevinovăție

*Lect.univ. dr. Flaviu Ciopec**

Facultatea de Drept și Științe Administrative
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract: *The presumption of innocence has been commented upon in many legal books, including Romanian ones, even of recent date. A new debate on a star topic of criminal procedure seems highly unlikely to draw much attention to it. And yet, I believe the topic continues to be of current interest. On one hand, this is due to the fact that Romania keeps on being convicted (compelled to pay just satisfaction) before the court in Strasbourg, and such case-law needs not only to be thoroughly used, but also to be better known. Therefore, the present study aims at synthesizing said case-law and making it a topic of legal debate. On the other hand, because only quite recently has the presumption of innocence been granted the position of principle of criminal procedure, thus ceasing to be a mere evidentiary rule in criminal trials (former article 66 in the Code of Criminal Procedure). Acting in this quality, of recently adopted principle, the presumption of innocence does not seem to have created a favorable atmosphere as to its application, which is demonstrated by the still frequent approximations of its intensions and extensions by the participants in a trial.*

Key terms: *presumption of innocence, ECCHR practice, infringement of art. 6 par. 2, case against Romania*

Rezumat: *Prezumția de nevinovăție reprezintă un subiect comentat în multe lucrări de specialitate, inclusiv cele românești, chiar de dată recentă. O nouă dezbatere asupra acestui subiect pare foarte puțin probabil să mai atragă atenția asupra sa. Și totuși, autorul este de părere că subiectul continuă să fie de interes actual. Pe de o parte, acest lucru se datorează faptului că România continuă să fie condamnată (obligată să plătească o despăgubire echitabilă), în fața instanței de la Strasbourg, și astfel jurisprudența are nevoie nu numai să fie bine utilizată, dar, de asemenea, să fie și mai bine cunoscută. De aceea, studiul de față își propune sintetizarea jurisprudenței sus-menționate. Pe de altă parte, deoarece numai relativ recent i-a fost conferit prezumției de nevinovăție statutul de principiu de procedură penală, aceasta încetează astfel să mai fie o simplă regulă privind administrarea probelor în procesele penale (articolul 66, în fostul Codul de procedură penală). Acționând în această calitate, de recent adoptat principiu, prezumția de nevinovăție nu pare să fi creat o atmosferă favorabilă în ceea ce privește aplicarea sa, aspect demonstrat prin aproximările frecvente asupra scopului și limitelor sale de aplicare, de către participanții la un proces penal.*

* flaviu.ciopec@drept.uvt.ro .

Termeni cheie: prezumția de nevinovăție, jurisprudență C.E.D.O., cauze împotriva României, violare art. 6 parag. 2.

Despre prezumția de nevinovăție s-au scris tomuri întregi, inclusiv în literatura noastră, chiar recentă¹. O discuție despre un subiect vedetă al procedurii penale pare a avea puține șanse de a mai face audiență. Și totuși credem că subiectul este în continuare actual. Pe de o parte pentru că România continuă să înregistreze condamnări în fața instanței de la Strasbourg, jurisprudență ce se impune nu numai a fi valorificată, dar și mai bine cunoscută. Prezentul studiu își propune să sintetizeze această jurisprudență și să o introducă în circuitul juridic de specialitate. Pe de altă parte pentru că, deși pare surprinzător, nu trebuie să uităm că prezumția de nevinovăție a fost ridicată doar relativ recent² la rangul de principiu al procesului penal, încetând să mai fie doar o simplă regulă de administrare a probatoriului în procesele penale (fostul art. 66 cod proc. pen.). În această calitate de principiu recent, prezumția de nevinovăție nu pare să fi consolidat o atmosferă favorabilă în jurul său, dovadă fiind încă prea dese apropiări ale intensiunii și extensiunii sale din partea participanților la proces.

Vom proceda, deci, la prezentarea cauzelor pe baza datei pronunțării lor, începând cu cele mai recente, urmând ca un comentariu asupra deciziilor prezentate să facă obiectul unui studiu viitor.

I.

În cauza Constantin Florea contra României (hotărârea din 19 iunie 2012³) reclamantul s-a plâns de încălcarea prezumției de nevinovăție datorită faptului că jurisdicțiile interne s-au pronunțat asupra vinovăției sale în pofida împlinirii termenului de prescripție pentru infracțiunile de care fusese acuzat. Guvernul a contestat calitatea de victimă a reclamantului, întrucât cu privire la latura penală a cauzei, constatarea vinovăției era necesară a se face în recurs numai în sens formal pentru a se putea reține incidența prescripției și dispune încetarea procesului penal, în condițiile în care prima instanță și instanța de apel l-au condamnat pe reclamant. Cu privire la latura civilă a cauzei, reclamantul a fost obligat să plătească compensații părții civile, întrucât au fost identificate toate elementele răspunderii civile delictuale în sarcina acestuia, iar latura civilă este autonomă față de latura penală, putând fi dispusă „condamnarea” din punct de vedere civil, chiar dacă răspunderea penală nu mai poate fi angajată.

Curtea a reținut că maniera în care s-a procedat în speță, prin casarea de către instanța de recurs a deciziilor de achitare pronunțate de instanțele inferioare și de pronunțare a soluției de încetare a procesului penal, urmată de obligarea sa la repararea prejudiciului, nu poate fi privită sub unghiul încălcării prezumției de nevinovăție, dacă au fost respectate drepturile procesuale ale reclamantului, în special dreptul la apărare. Curtea a observat și că reclamantul nu contestă echitatea procedurii derulată în fața jurisdicțiilor inferioare, cele care s-au pronunțat în fapt și în drept asupra vinovăției sale. În aceste condiții, Curtea nu a identificat nici un motiv pentru care ar substitui propria apreciere cu privire la soluția ce ar trebui dată în cauză, cât timp nu este actual riscul de arbitrar, iar toate drepturile procesuale ale reclamantului par a fi fost respectate.

În concluzie, nu a existat, în speță, o încălcare a prezumției de nevinovăție.

¹ V. Pușcașu, *Prezumția de nevinovăție*, Editura Universul Juridic, București, 2010.

² Art. 5² din actualul cod a fost introdus prin Legea nr. 281/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 468 din 1 iulie 2003.

³ Toate hotărârile sunt preluate după versiunea publicată în Monitorul Oficial, de pe site-ul www.csm1909.ro sau de pe www.echr.coe.int.

II.

În cauza Diacenco contra României (hotărârea din 07 februarie 2012), reclamantul s-a plâns de faptul că, prin decizia din 9 iulie 2003 pronunțată în recurs de Curtea de Apel Suceava, a fost violat dreptul său la respectarea prezumției de nevinovăție, prevăzut de art. 6 parag. 2 din Convenție. Reclamantul a criticat decizia prin prisma faptului că, deși a fost respins recursul pe latură penală și menținută soluția de achitare pronunțată de instanțele inferioare, în considerentele hotărârii instanța a reținut vinovăția sa pentru infracțiunea pentru care a fost trimis în judecată, statuând că incidența art. 47 cod penal (cazul fortuit) este irelevantă în privința laturii civile. În consecință, pe latură civilă, reclamantul a fost obligat să plătească suma de 1800 EUR singur și 800 EUR în solidar cu asigurătorul cu titlu de despăgubiri materiale și morale către partea civilă, victimă a accidentului auto în care a fost implicată împreună cu reclamantul.

Guvernul a invocat mai multe excepții preliminare:

- inexistența unui prejudiciu substanțial întemeiată pe principiul *de minimis non curat praetor*, decurgând din faptul că în dispozitivul hotărârii în discuție s-a menținut soluția de achitare pe latură penală pronunțată de instanțele inferioare, împrejurare ce nu este de natură a-l vătăma pe reclamant, ținând cont și de cuantumul redus al despăgubirilor civile. Curtea a respins excepția motivând faptul că, pe baza jurisprudenței sale consolidate, impactul financiar pe care îl suportă reclamantul nu este singurul criteriu pentru a reține existența unui prejudiciu substanțial, ci și importanța cazului pentru reclamant. Astfel, Curtea a reținut cauza spre judecare întrucât stabilirea vinovăției este o chestiune de principiu pentru reclamantul ce dorea clarificarea situației sale juridice din punct de vedere penal.

- excepția necompetenței *ratione materiae* întemeiată pe împrejurarea că prezumția de nevinovăție nu se aplică acțiunii civile intentată pentru stabilirea răspunderii civile delictuale, chiar dacă acțiunea civilă este alăturată acțiunii penale și se bazează pe aceeași stare de fapt ce a constituit temei pentru trimiterea în judecată. Curtea a unit excepția cu fondul, statuând că este strâns legată de chestiunea respectării prezumției de nevinovăție în procesul penal și impune o judecată unitară.

În motivarea sa, Curtea a atins o serie de chestiuni importante.

Curtea a reținut, în primul rând, că principiul prezumției de nevinovăție nu este legat exclusiv de procesele penale pendinte, ci și de deciziile pronunțate după ce procesul penal a încetat, de ex. deciziile referitoare la cheltuieli judiciare, atât de procedură, cât și de judecată sau cele referitoare la despăgubirile pentru arestare nelegală.

Curtea a analizat și în ce măsură obligarea de despăgubi victima unei infracțiuni poate fi calificată ca o acuzație în materie penală sau dacă există o legătură indisolubilă între aceasta și procesul penal care să intre în raza de aplicare a art. 6 parag. 2.

Conform dreptului național cererea de despăgubiri se întemeiază pe principiile răspunderii civile delictuale, iar răspunderea penală nu reprezintă o condiție pentru a se angaja răspunderea civilă. De asemenea soluția pe latură penală nu este decisivă pentru acțiunea civilă. Acțiunea civilă își păstrează natura civilă, chiar și după ce a fost alăturată procesului penal. Din acest punct de vedere nu poate exista o acuzație în materie penală atunci când vorbim de acțiunea civilă alăturată procesului penal. Victima are dreptul să ceară compensații fie că a intervenit sau nu condamnarea penală, evaluarea despăgubirilor fiind supusă unei evaluări legale distincte, bazate pe criterii și standarde probatorii ce diferă în aspectele esențiale de cele aplicabile răspunderii penale. Altfel, ar însemna că achitarea pe latură penală ar atrage automat respingerea cererii de despăgubiri, ceea ce ar afecta dreptul victimei la un judecător în sensul art. 6 parag. 1.

Curtea a verificat și în ce măsură decizia instanței naționale conține un limbaj explicit în sensul existenței unei legături între răspunderea penală și cea civilă, fiind evident că dacă instanța s-a referit la imputarea faptei penale, chiar în condițiile în care a dispus achitarea, art. 6 par. 2 ar fi aplicabil. Curtea reține mai întâi faptul că motivarea instanței (considerentele) au același efect juridic ca și dispozitivul, în condițiile în care formează suportul său logic. În cauza pendinte, Curtea reține că instanța de recurs l-a declarat pe reclamant „vinovat de comiterea infracțiunii pentru care a fost în mod corect trimis în judecată”. În consecință, maniera în care a fost exprimată acest argument a exprimat clar și neechivoc rezerve față de soluția dată de jurisdicțiile inferioare referitoare la achitarea reclamantului. Pentru aceste motive se învederează existența unei legături suficient de puternice între latura civilă a cauzei și prezumția de nevinovăție, astfel încât excepția Guvernului se impune a fi respinsă.

În concluzie, s-a reținut că a existat o violare a prezumției de nevinovăție.

III.

În cauza G.C.P. contra României (hotărârea din 20 decembrie 2011) reclamantul s-a plâns de încălcarea prezumției de nevinovăție urmare a unei campanii mediatice derulate împotriva sa, în cursul urmăririi penale, de către unul din procurorii anchetatori, de către Procurorul General și de ministrul de interne.

Astfel, la 19 februarie 1997, cotidianul național Adevărul a publicat un articol intitulat „Dosarele de anchetă ale lui G.C.P. – strict secrete?”. Se citau afirmațiile unuia dintre procurorii anchetatori care declarase: „Am luat împotriva lui G.C.P. măsura obligării de a nu păsări localitatea, măsură ce se dispune în mod obișnuit împotriva unei persoane față de care există suspiciunea că a comis o infracțiune. Cu toate acestea, pe baza controalelor efectuate de Garda Financiară, în speță s-au comis infracțiuni, nefiind doar suspiciuni în legătură cu comiterea lor”.

La 2 iulie 1997, cotidianul Național a publicat un alt articol intitulat „G.D. declară că G.C.P. trebuia trimis în judecată cu mult timp înainte pentru două dintre infracțiuni”. În concret, G.D., ministru de interne la acea vreme, afirmase: „G.C.P. putea fi trimis în judecată pentru două infracțiuni, respectiv cele referitoare la delapidarea Chemical Bank și Banckcoop, prin Bancorex. Cele 10 milioane de dolari luate de G.C.P. de la Chemical Bank pentru o fabrică din Arad au fost folosite pentru a prelua controlul asupra acțiunilor Banckcoop. Deși există probe cu privire la comiterea mai multor infracțiuni, G.C.P. este anchetat doar pentru două, iar urmărirea penală durează suspect de mult timp”.

La 3 iulie 1997, cotidianul național Evenimentul Zilei a publicat un articol intitulat „G.C.P. și R.T. acuzați de subminarea economiei naționale”, în care era citat același procuror anchetator: „În dosarul nr. 180/P/1997 s-a dispus la data de 1 iulie 1997 extinderea cercetărilor penale față de G.C.P. cu privire la infracțiunea de subminare a economiei naționale, prevăzută de art. 165 alin. 1 din codul penal. Astfel, între 1994 și 1997, acesta s-a folosit de Bancorex S.A., bancă a statului, pentru a obține anumite avantaje financiare în cuantum de 202,6 milioane de dolari în vederea rambursării unor credite contractate de firma sa G.C.P. S.A. Aceste fapte au condus la tulburarea activității Bancorex S.A. și în consecință la subminarea economiei naționale”.

La 19 decembrie 1997, cotidianul național Evenimentul Zilei a publicat un alt articol intitulat „S.M. a găsit soluția pentru distrugerea mafiei din România: să vină mexicanii cu bazooka”, citându-l pe S.M., procurorul general al României la acea dată, care declarase: „În cauza cel privește pe G.C.P, care a cunoscut toate ingineriile financiare și s-a acoperit cu documente, raportul de expertiză nu este încă finalizat. Apreciez că există 99 % șanse ca acesta să

fie trimis în judecată, dar doresc să fac o sugestie poliției în sensul de a nu se agăța de cauzele mici ale lui T. și G.C.P., pentru că aceștia au făcut mult mai mult decât atât”.

În plus, reclamantul a arătat că au existat în jur de 350 de articole conținând informații cu privire la procesul penal derulat împotriva sa între 1997 și 2000 în toate cotidienele naționale importante. Câteva dintre titlurile relevante cu privire la aceste aspecte: „Lațul se strânge” (Evenimentul zilei, 17 martie 1997), „Șah la milionari !” (Evenimentul zilei 9 aprilie 1997), „Întoarcerea Șacalilor” (Evenimentul zilei 18 august 1997), „Rechini în larg” (Evenimentul zilei 28 aprilie 1997), „Când să fie trimis în judecată, G.C.P. s-a refugiat într-un spital din Elveția” (Adevărul 12 martie 1999) sau „G.C.P. a fugit în S.U.A.” (Libertatea 5 octombrie 1999).

Guvernul a invocat mai multe excepții preliminare:

- cu privire la perioada ce ar trebui luată în considerare pentru respectarea prezumției de nevinovăție, ea este delimitată de momentul punerii reclamantului sub acuzare și respectiv de cel al finalizării procesului penal împotriva acestuia (10 aprilie 1997 – 23 decembrie 2002). În consecință, toate împrejurările ce ar fi analizate în raport de respectarea prezumției de nevinovăție, trebuie să se circumscrie perioadei indicate, cu excluderea celor ocazionate anterior.

Consecvență jurisprudenței sale de a asigura garantarea unor drepturi concrete și efective, nu teoretice și iluzorii, precum și necesității de a respecta rangul proeminent al dreptului la un proces echitabil într-o societate democratică, Curtea a apreciat că actele pregătitoare efectuate în vederea începerii urmăririi penale (perioadă în care a fost declarația procurorului din 19 februarie 1997) trebuie avute în considerare ca aparținând fazei de urmărire penale, chiar dacă la acel moment punerea sub acuzare nu era încă decisă. Curtea a privilegiat o interpretare substanțială, în dauna uneia formale în legătură cu noțiunea de acuzație în materie penală, considerând că acest gen de interpretare servește mai bine domeniul acoperit de art. 6 parag. 2 din Convenție. Declarațiile efectuate de procuror în faza actelor premergătoare au o legătură directă cu ancheta incipientă ce se derula contra reclamantului și erau determinate de aceasta.

- cu privire la inadmisibilitatea angajării responsabilității statului pentru opiniile exprimate în mass-media și care aparțin în exclusivitate autorilor respectivelor articole. În speță, nu s-ar fi făcut dovada existenței unei legături de cauzalitate între virulenta campanie de presă derulată împotriva reclamantului și încălcarea prezumției de nevinovăție, întrucât soluționarea în primă instanță a cauzei a avut loc la circa doi de la data încetării campaniei de presă (soluția fiind de achitare) și prin urmare nu se poate spune că judecătorii ar fi fost influențați de aceasta.

Curtea a statuat că o campanie virulentă de presă poate conduce în anumite condiții la o condamnarea în fața opiniei publice, anterior pronunțării unei soluții legale, situație ce poate tulbura serios activitățile comerciale sau profesionale ale unei persoane sau chiar și starea sa de sănătate. Procesul penal reflectat în mass-media poate afecta sever caracterul său echitabil, atunci când influențează opinia publică și implicit jurații chemați să decidă asupra vinovăției inculpatului. În speță, riscuri de acest tip nu au putut fi identificate. Pe de o parte, pentru că, la nivel general, în procesul penal român soluțiile în procesele penale sunt pronunțate de judecători profesioniști, care se pronunță și asupra vinovăției, astfel încât riscul ca aceștia să fie influențați de o campanie de presă este mult redus datorită pregătirii lor profesionale și a experienței. Cu atât mai mult atunci când se interpune un interval de considerabil între finalizarea campaniei de presă și pronunțarea hotărârii. Pe de altă parte, din examinarea motivării hotărârilor judecătorești pronunțate în cauză nu se pot identifica elemente de influență concretă a acestora datorată articolelor de presă publicate. În consecință, această parte a plângerii reclamantului (referitoare la încălcarea prezumției de nevinovăție datorată unei campanii virulente de presă) trebuie respinsă ca inadmisibilă.

Curtea a reamintit că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica autoritățile să informeze publicul în legătură cu procesele penale pendente, dar impune ca informarea să se facă cu toată discreția și rezerva necesară pentru ca prezumția de nevinovăție să fie respectată. O distincție fundamentală trebuie făcută între o declarație prin care se exprimă doar suspiciunea că s-a comis o infracțiune și afirmația clară, în absența unei condamnări definitive, că o persoană a comis infracțiunea în discuție. De aici, importanța esențială ce trebuie acordată termenilor în care se redactează și se exprimă afirmațiile autorităților publice.

În speță, Curtea a reținut că o serie de declarații au fost făcute la momentul în care urmărirea penală față de reclamant abia începuse, perioadă în care era recomandabilă o reținere a autorităților în a releva elemente ce puteau fi interpretate ca o confirmare a vinovăției reclamantului. Se face precizarea că declarațiile din 19 februarie, 2 și 3 iulie 1997 aparținând procurorului și ministrului de interne făceau referire expresă la numele reclamantului și la comiterea de către acesta, fără nicio rezervă, a unor acte nelegale. În plus, respectivele declarații au fost de către cei în cauză în calitate de autorități publice, iar nu de politicieni. Ultima ar fi legitimat un anumit grad de exagerare și o utilizare mai liberală a judecăților de valoare în lupta politică cu adversarii politici. Pentru aceste motive, a fost încălcată prezumția de nevinovăție.

Cu privire la declarația din 19 decembrie 1997 a Procurorului general al României („există 99 % șanse ca reclamantul să fie trimis în judecată” și că acesta ”a comis mai mult decât atât”, Curtea a reținut că aceasta trebuie interpretată ca o simplă afirmație că ar exista un suport probator suficient pentru trimiterea în judecată a reclamantului, fără a prejudicia asupra respectării prezumției de nevinovăție. Relevarea potențialului mijloacelor de probă administrate împotriva reclamantului nu poate fi înțeleasă ca o atingere a prezumției de nevinovăție, cât timp nu furnizează opiniei publice o certitudine absolută asupra vinovăției acestuia.

IV.

În cauza Păvălache contra României (hotărârea din 18 octombrie 2011) reclamantul s-a plâns de faptul că declarațiile procurorului anchetator și ale celor mai înalte autorități ale statului, precum și campania de presă îndreptată împotriva lui la inițiativa acestor autorități, au adus atingere respectării prezumției sale de nevinovăție și au influențat rezultatul procesului.

Astfel, mai multe articole de presă au prezentat arestarea reclamantului, precum și procedura penală care a rezultat. La 23 și 25 octombrie 2002, cotidianul național Adevărul a reprodus mai multe declarații ale procurorului H.M., care se exprimase astfel: „Am organizat flagrantul cu 20 000 de dolari pentru că asta a fost suma pe care am reușit noi, anchetatorii, să o găsim. Dar Păvălache a cerut 4 milioane de dolari. Dacă puteam face rost de 4 milioane de dolari, probabil că Păvălache ar fi luat acești bani”. „Păvălache era, până la un punct, doar un intermediar. Există indicii temeinice că au participat alte 4 persoane [la aceste tranzacții], persoane între care urmau să se împartă banii. Noi știm filiera, am luat măsuri procedurale, am efectuat și alte activități specifice pentru a se transforma aceste informații în probe”. „Toate probele duc la o stabilire certă a vinovăției. După cum ați văzut, a fost prins atât de bine încât nimeni și nimic nu-l mai poate scăpa de răspunderea penală”.

La conferința de presă din 21 octombrie 2002, primul ministru a declarat: „S-ar putea să vi se pară ciudat comentariul meu, dar am să vă spun că, în opinia mea, [cauza Păvălache] poate avea implicații deosebit de pozitive. În primul rând, este vorba despre faptul că Parchetul Anticorupție nu are complexe în ceea ce privește activitatea sa în momentul de față. [...] În al doilea rând, este vorba de un mesaj pentru cei care funcționează cumva, așa spune, la periferia sistemului politic și care, iată, uneori, se pare că sunt tentați să mijlocească între zona politicului

și zona privată. Este important pentru perioada următoare ca justiția să-și spună cuvântul și dacă vor mai fi și alte cazuri de acest gen, ele vor trebui sancționate în același mod”.

La 22 octombrie 2002, președintele României, răspunzând la o întrebare a presei referitoare la reclamant, s-a exprimat astfel: „Cel care încalcă legea trebuie să suporte consecințele. Nimeni nu trebuie să fie iertat. Cel care încalcă legea, care are un comportament iresponsabil, contrar eticii profesionale sau cerințelor statutului de funcționar, trebuie să răspundă pentru faptele sale în fața legii, indiferent despre ce persoană este vorba”.

La 2 noiembrie 2003, același președinte a comentat la radio demisia secretarului general al guvernului: „În cadrul Secretariatului General al Guvernului sunt doi funcționari care au primit bani și ministrul a considerat că este responsabil de comportamentul subordonaților săi și a părăsit Guvernul”.

La 25 octombrie 2002, cotidianul național *Gardianul* a publicat un interviu cu Președintele Senatului și vicepreședintele partidului de la putere, care s-a exprimat astfel referitor la cauza reclamantului: „Cazul Păvălache dăunează imaginii partidului, dar pe termen mediu impactul său va fi favorabil [...] Acest caz a fost demonstrat de un flagrant. Este un lucru bun că se începe curățenia. Dacă mai descoperim astfel de cazuri, măsurile vor fi radicale”.

În speță, în ceea ce privește comentariile diverșilor oameni politici, Curtea a considerat că este necesar ca acestea să fie situate în contextul luptei anticorupție, un subiect de preocupare pentru întreaga societate românească. Astfel cum rezultă din articolele de presă furnizate de reclamant, Curtea a apreciat că acestea erau de natură politică și nu prejudecau aprecierea faptelor de către instanțele competente. În ceea ce privește ecoul pe care cauza l-a avut în presă, Curtea a considerat că, într-o societate democratică, sunt inevitabile comentarii, uneori severe, din partea presei cu privire la o cauză sensibilă care, precum cea a reclamantului, contesta moralitatea unor înalți funcționari.

Cu toate acestea, deși autoritățile naționale nu pot fi considerate responsabile pentru acțiunile presei, Curtea a subliniat încă o dată importanța alegerii termenilor utilizați de agenții statului și în special de autoritățile judiciare care controlează desfășurarea anchetei. În speță, procurorul anchetator, informând ziaristii cu privire la arestarea preventivă a reclamantului, a afirmat că toate probele converg spre stabilirea cu certitudine a vinovăției reclamantului și că nu putea fi evitată condamnarea acestuia, având în vedere că „nimeni și nimic nu-l mai poate scăpa de răspunderea penală”.

Curtea a observat că aceste informații au fost aduse la cunoștința presei într-un context independent de procedura penală în sine sau prin intermediul unei hotărâri motivate. Având în vedere conținutul și contextul acestor comentarii, Curtea a concluzionat că acestea precizau clar că reclamantul să făcuse vinovat de corupție, încurajând publicul să creadă în vinovăția acestuia și prejudecau aprecierea faptelor de către instanțele competente.

În concluzie, Curtea a considerat că declarațiile făcute de procuror au adus atingere prezumției de nevinovăție a reclamantului.

V.

În cauza *Begu contra României* (hotărârea din 15 martie 2011) reclamantul a precizat că, în timpul videoconferinței din 6 iulie 2001, prim-ministrul i-a adus atingere dreptului la prezumția de nevinovăție, prezentându-l ca pe un delincvent, și că declarația a fost preluată de mass-media. Acesta consideră că, ținând seama de impactul faptelor imputate asupra opiniei publice, declarația a influențat judecătorii care i-au prelungit arestarea preventivă.

Astfel, la 6 iulie 2001, în cadrul unei teleconferințe cu prefectii, prim-ministrul a abordat problema „disciplinei în cadrul Poliției Române” prezentând exemple, dar fără a da nume. Acesta

a declarat: „Nu pot accepta [existența unor] încălcări grave ale legilor țării, ca de exemplu cei doi ofițeri de la Secția 11 Poliție București care au fost prinși în flagrant delict de luare de mită.”

La 7 iulie 2001, afirmațiile prim-ministrului au fost preluate de două ziare locale, Monitorul de Cluj și Monitorul de Brașov. În săptămâna 16–22 iulie 2001, jurnalul național Cotidianul a publicat un articol intitulat „Conducerea Secției 11 Poliție București a fost destituită”. Articolul preciza că „doi ofițeri din direcția cercetări penale din cadrul Secției 11 au cerut și au primit mită de 600 USD de la o persoană acuzată de înșelăciune” și că „ofițerii ceruseră banii ca să propună neînceperea urmăririi penale” persoanei respective.

În ceea ce privește declarația prim-ministrului, Curtea a observat că videoconferința a avut loc numai cu prefectii, într-un cadru profesional, fără să fie adresată publicului. În plus, chiar și în acest context restrâns, premierul nu a menționat numele reclamantului. Acesta s-a limitat la a preciza că doi polițiști au fost prinși în flagrant delict, ceea ce corespunde mai degrabă unei informații privind desfășurarea unei anchete și nu echivalează cu o afirmație privind vinovăția. Ținând seama de contextul în care au fost făcute afirmațiile în litigiu, respectiv în cadrul unei prezentări a preocupărilor autorităților față de probitatea persoanelor care lucrează în instituțiile de poliție, Curtea a admis că afirmațiile prim-ministrului pot fi înțelese ca o simplă modalitate de a ilustra problema identificată. Prin urmare, în legătură cu caracterul general al termenilor folosiți, nu se poate admite că s-a făcut o declarație oficială privind vinovăția reclamantului, care de altfel nu fusese vizat nominal.

În ceea ce privește pretinsa campanie de presă, în opinia Curții, reclamantul nu a demonstrat că a existat împotriva sa o campanie mediatică de o virulență de natură să influențeze sau în măsură să influențeze formarea opiniei judecătorilor și rezultatul deliberării. În această privință, Curtea a observat că articolele incriminate de reclamant au fost publicate în zilele ulterioare declarației prim-ministrului, fără ca reclamantul să invoce un comunicat de presă oficial ca stând la baza surselor jurnaliștilor. Prin urmare, nu s-a stabilit că autoritățile au contribuit la alimentarea unei campanii de presă împotriva reclamantului. Din moment ce articolul publicat în ziarul Cotidianul invocat de reclamant nu a încercat să nuanțeze afirmațiile referitoare la faptele reținute împotriva reclamantului, autoritățile naționale nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acțiuni singulare ale presei.

În plus, articolele referitoare la reclamant au apărut în iulie 2001, la data arestării sale, în vreme ce a fost condamnat de tribunalul militar la 7 iunie 2002. Prin urmare, s-a scurs un interval de timp important între apariția articolelor incriminate și momentul condamnării sale. De asemenea, trebuie remarcat că instanțele sesizate să judece cauza erau compuse integral din judecători de profesie care au de regulă o experiență și o formare în măsură să le permită să respingă orice sugestie exterioară procesului. Curtea a observat, de asemenea, că interesul ziarelor pentru cauză și importanța acesteia pentru opinia publică rezultau din poziția ocupată de reclamant, ofițer de poliție, în contextul combaterii corupției, motiv de îngrijorare atât pentru autoritățile naționale, cât și pentru public.

În concluzie, nu a existat, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție.

VI.

În cauza Jiga contra României (hotărârea din 16 martie 2010) reclamantul s-a plâns de faptul că declarațiile procurorului șef al P.N.A. din 5 aprilie și 6 august 2004, campania de presă declanșată împotriva sa, precum și obligația de a purta îmbrăcămintea specifică locului de detenție pentru persoanele condamnate în fața instanțelor naționale au încălcat prezumția de nevinovăție.

Astfel, la o dată neprecizată, cotidianul național Evenimentul zilei, fără citarea surselor, a prezentat în detaliu faptele de care era acuzat reclamantul. Se constatau următoarele: „Anchetatorii consideră că D.J. [reclamantul] este, de fapt, autorul infracțiunii de corupție pasivă pentru care a fost arestată [D.F.], în calitate de complice [...]”.

La 20 noiembrie 2002, cotidianul național Ziua a publicat un comunicat de presă emis de Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat: „PNȚCD consideră că arestarea lui Dan Jiga, vicepreședinte al Organizației județene Mureș a partidului, «nu reprezintă altceva decât presiune și intimidare politică» [...]. «PNȚCD își exprimă surprinderea că, în baza unei simple declarații a unei persoane care, nu întâmplător, este membru PSD, a putut fi efectuată această arestare”.

Același ziar a publicat în aceeași zi, sub titlul „Scandalul mitei de la Ministerul Agriculturii se extinde - Dan Jiga a fost arestat în scandalul JimTim”, un articol care prezenta faptele aflate la originea cauzei și care indica faptul că reclamantul și D.F. fuseseră arestați.

Un articol din 5 august 2003, intitulat „Arestat pentru că l-a turnat pe Ion Mureșan”, prezenta faptele de care era acuzat reclamantul și contextul politic al cauzei, astfel cum au fost prezentate de apărătorii reclamantului.

La 9 septembrie 2003, ziarul Ziua a publicat articolul intitulat „Abuzurile din Dosarul «JimTim»”. Se constatau următoarele: „Procurorul PNA [...], cel care instrumentează dosarul JimTim Jimbolia, a trimis până acum în judecată doar două persoane: Dan Jiga, fost director în Ministerul Agriculturii și Alimentației, și [F.D.], angajată a aceleiași minister. Mai mult, dosarul pentru săvârșirea unor presupuse fapte de corupție a fost finalizat într-un timp record: trei luni. De aici și adâncile carențe. Procurorul PNA [...] l-a trimis în judecată pe Dan Jiga doar în baza unei simple declarații-delațiune. Deși în dosarul lui Jiga nu au fost aduse alte probe, el este ținut în arest pentru că ar reprezenta un pericol social real. În schimb, apar noi dovezi care o incriminează pe autoarea denunțului [...] de o murdară înscenare [...]”. „Unul dintre apărătorii lui Dan Jiga, [...], a susținut că clientul său este deținut politic și a sugerat că presiunile făcute asupra judecătorilor vin din partea lui [O.T.], o persoană foarte apropiată președintelui [I.I.]. Între timp, Dan Jiga este considerat un pericol social real și îi sunt respinse cererile de punere în libertate.[...]”

La 7 noiembrie 2003, ziarul Ziua a publicat un articol intitulat „Judecătorii TB cer arbitru în dosarul «JimTim»”, care informa opinia publică de faptul că respectiva cauză a reclamantului urma să fie examinată de un nou complet de judecată, din cauza unor divergențe. Se menționa că: „În acest dosar, Dan Jiga și [F.D.] sunt judecați pentru privatizarea frauduloasă a «JimTim» Timișoara. Ei au fost acuzați de luare de mită, trafic de influență, abuz în serviciu [...]”.

La date care nu au fost precizate, au apărut articole în presă care prezentau faptele de care era acuzat reclamantul, probele existente la dosar sau evoluția cauzei în fața instanțelor naționale. Aceste articole se refereau fie numai la cauza reclamantului (de exemplu, „Jiga rămâne în spatele gratiilor”, „Ping-pong cu 190 000 de dolari americani”, „Magistrații bucureșteni trebuie să se pronunțe cu privire la o mită de 190 000 de dolari americani la Ministerul Agriculturii”, „Cinci ani de închisoare pentru o cină la restaurant”, „Dan Jiga și [F.D.] condamnați la pedepse cu închisoarea”, „Instituțiile internaționale vor fi sesizate cu privire la abuzurile din cauza JimTim”, „Grupul JimTim în continuare în închisoare”, „Interogatoriu în cauza JimTim”, „Judecătorii de la tribunal au dispus eliberarea grupului JimTim”), fie la activitatea PNA (de exemplu, „PNA apreciază în funcție de interese” și „Portretul denunțatorului român”).

Într-un interviu acordat ziarului Timpolis, apărut în săptămâna din jurul datei de 5 aprilie 2004, procurorului general de la Parchetul Național Anticorupție („PNA”), I.A., i s-a solicitat să facă un clasament al „celor mai grele dosare” în lupta împotriva „marii corupții”. I.A. a răspuns astfel: „Rezultatele bune obținute sunt justificate, într-o anumită măsură, și prin soluționarea unor

cauze importante, care au fost apreciate și de opinia publică, din care vă sunt cunoscute dosarele vizând pe cei doi directori generali din Ministerul Agriculturii, Jiga și [D.], trimiși în judecată pentru o luare de mită de 190 000 de dolari [...]”.

În urma mai multor articole apărute în cotidianul național Evenimentul zilei, cu privire la activitatea procurorilor în dosarele referitoare la cazurile de corupție, PNA a solicitat publicarea, la 30 iulie 2004, a unui articol intitulat „Drept la replică”. După ce a subliniat că ziarul respectiv lansase acuzații neîntemeiate cu privire la activitatea procurorilor și publicase „în mod sporadic” comunicatele sale de presă, PNA a adus precizări pentru cazuri de interes mediatic: „Ziarul atrage atenția asupra unei serii de persoane cu privire la care PNA ar «deschide anchete pentru a face pe plac unui anumit partid politic». Se omite, de exemplu, în mod conștient că fostul procuror [L.A.] a fost anchetat de PICCJ într-un dosar penal și nu de către procurorii anticorupție [...]. În ceea ce privește situația acuzatului Jiga Dan, reamintim că a fost condamnat pentru fapte de corupție, de către două instanțe, la pedepse de cinci și, respectiv, doisprezece ani de închisoare, ceea ce dovedește temeinicia și legalitatea trimiterii sale în judecată [...]”.

Într-un interviu acordat ziarului Ziua, la 6 august 2004, întrebare cu privire la „asaltul” autorităților asupra corupției la nivel înalt, I.A. declara că „dosarele [...] Dinculescu-Jiga [...] sunt numai câteva exemple legate de marea corupție”.

La 20 februarie 2004 și 8 ianuarie 2005, ziarul Ziua a publicat articolele „18 ani de închisoare în cauza JimTim” și „Pedepse reduse în cazul JimTim” care prezentau hotărârile pronunțate în cauză de către instanțele naționale în apel și în recurs.

În ceea ce privește declarațiile incriminate ale lui I.A., procuror șef PNA, Curtea a observat că acestea nu reprezentau constatări formale ale vinovăției reclamantului, ci făceau trimitere la evoluția cauzei și la obiectul acesteia. De asemenea, Curtea a luat act de faptul că declarațiile incriminate au fost formulate în afara cadrului procesului penal, și anume prin intermediul unor interviuri acordate presei naționale. Deși subliniază din nou importanța alegerii termenilor folosiți de către autoritățile statului, Curtea a ținut seama de contextul în care au fost pronunțate declarațiile, și anume după condamnarea penală a reclamantului în primă instanță și în apel de către instanțele naționale. De asemenea, Curtea a acordat importanță faptului că PNA a solicitat publicarea unui articol pentru a clarifica anumite aspecte cu privire la fapte de care era acuzat reclamantul.

În ceea ce privește campania de presă, Curtea a observat că respectiva cauză a fost pe larg comentată de presa națională mai ales în anii 2002 și 2003. Aceasta a constatat că interesul ziarelor pentru cauză și importanța pe care o avea în ochii opiniei publice erau generate de poziția ocupată de reclamant, director general în Ministerul Agriculturii, în contextul luptei împotriva corupției, un subiect de interes atât pentru autoritățile naționale, cât și pentru publicul larg. Curtea a considerat că reclamantul nu a demonstrat că a existat împotriva sa o campanie mediatică de o asemenea virulență încât să fi influențat sau să fi putut influența formarea opiniei judecătorilor și rezultatul deliberării. În această privință, Curtea a observat că articolele în litigiu menționau un eveniment de actualitate și nu conțineau nicio referire la vreo declarație oficială a reprezentanților statului. Prin urmare, nu este dovedit că autoritățile au susținut campania de presă de care se plânge reclamantul. În plus, trebuie să se ia act de faptul că instanțele care trebuiau să se pronunțe cu privire la cauză erau alcătuite în totalitate din magistrați profesioniști, în mod normal cu experiență și pregătire care le permiteau să elimine orice influență externă procesului. Nimic din dosar nu conduce la concluzia că, în evaluarea argumentelor prezentate de reclamant și a probelor aflate la dosar, judecătorii care s-au pronunțat cu privire la fond au fost influențați de afirmațiile din presă.

Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu putu identifica, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție.

Cu privire la prezentarea reclamantului la ședințele de judecată în hainele locului de detenție, Curtea a considerat că, deși art. 6 parag. 2 din Convenție nu impune statelor obligația de a supune unor regimuri diferite persoanele condamnate și cele aflate în arest preventiv, trebuie totuși să se garanteze că măsurile luate în privința deținuților aflați în arest preventiv nu sunt de natură să aducă atingere principiului prezumției de nevinovăție. Curtea a constatat că practica de a prezenta o persoană aflată în arest preventiv în fața instanțelor naționale purtând îmbrăcămintea specifică locului de detenție este contrară dispozițiilor Legii nr. 23/1969 și Deciziei nr. 348/1994 a Curții Constituționale. Pentru a justifica această măsură Guvernul susține că era necesară în cazul în care persoana în cauză nu avea îmbrăcăminte personală sau ca măsură de sănătate publică. Cu toate acestea, nu oferă niciun argument concret cu privire la necesitatea, în speță, a unei astfel de măsuri, ceea ce permite să se aprecieze că această practică era lipsită, în cazul reclamantului, de orice justificare. Curtea a considerat că această măsură a adus atingere cu atât mai mult reclamantului cu cât cealaltă acuzată, D.F., a participat la ședințele de judecată în îmbrăcăminte civilă. Or, în acest context, imaginea reclamantului în îmbrăcămintea specifică locului de detenție putea să confirme, în ochii opiniei publice, impresia vinovăției sale.

În concluzie, a avut loc o violare a principiului prezumției de nevinovăție sub acest aspect.

VII.

În cauza Viorel Burzo contra României (hotărârea din 30 iunie 2009) reclamantul subliniază că arestarea sa preventivă a fost pe larg mediatizată și că o conferință de presă a fost organizată de parchet pentru a oferi informații cu privire la arestarea sa. În plus, în cadrul conferinței de presă din aprilie 2001, ministrul justiției de la momentul respectiv a afirmat că presa a jucat un anumit rol în îndepărtarea reclamantului și a soției sale din sistemul judiciar. În sfârșit, reclamantul subliniază că articolele apărute la momentul arestării sale aveau ca scop să îl stigmatizeze și să lase impresia că era vinovat de faptele imputate. Chiar dacă presa trebuie să joace un rol important într-o societate democratică, acesta consideră că, în speță, difuzarea informațiilor care îl vizau înainte de condamnare a adus atingere dreptului său de a fi prezumat nevinovat.

Astfel, cotidianul național România Liberă scria „Un caz unic în istoria României după Revoluție! Președintele secției penale a Curții de Apel Cluj [...] arestat pentru trafic de influență”. Cotidianul Cronica română a publicat un articol intitulat „Dosarul Gherla face victime la Curtea de Apel Cluj, președintele secției penale arestat!”. Articolele „Cutremur în justiție: cel mai important judecător al Curții de Apel a fost arestat” și „Judecător de la Curtea de Apel Cluj arestat pentru trafic de influență și corupție activă” au fost publicate în cotidienele Jurnalul Național și Național.

Cotidianul Ziua a publicat articolul „Primul judecător arestat”, redactat astfel: „Precizăm că ieri, înainte de închiderea ediției, nicio autoritate care a participat la arestarea judecătorului Burzo nu a vrut să dea declarații presei. Majoritatea dintre acestea, începând cu comandantul inspectoratului de poliție, [...] și-au închis telefoanele mobile. Procurorul D.M. a lăsat totuși să se subînțeleagă că va prezenta cauza astăzi, în cadrul unei conferințe de presă.”

Ziarul Cotidianul a publicat pe prima pagină, cu titlul „Arestări spectaculoase la ministerele Justiției și Internelor”: „Judecătorul V.B., președinte al secției penale a Curții de Apel Cluj, a fost arestat sâmbătă, pentru treizeci de zile, de către Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Cluj [...] după ce procurorii au constatat că judecătorul făcuse trafic de influență”.

În același timp, cotidianul Adevărul scria: „Președintele SCCC [Secția de combatere a

corupției și a criminalității organizate], procurorul O.B., ne-a declarat: „În fapt, judecătorul Viorel Burzo a primit 5 000 DM și mai multe bunuri [...] pentru a pronunța o hotărârea judecătorească favorabilă inculpatului, dar și pentru a se implica în transferul suspect al anumitor dosare penale de la Cluj la Oradea.” [...] Surse neoficiale au precizat pentru Adevărul că arestarea judecătorului Viorel Burzo a avut legătură cu dosarul penal controversat al generalului V.M. [...] și al colonelului V.F. arestați acum o lună de procurorii din Cluj pentru corupție pasivă și trafic de influență [...].”

La 22 ianuarie 2001, parchetul a organizat o conferință de presă.

La 23 ianuarie 2001, cotidianul Adevărul scria: „sub protecția anonimatului, surse din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție au declarat că judecătorul Viorel Burzo a fost găsit vinovat de trafic de influență în urma denunțurilor din partea unor interlopi din Cluj”. Cotidianul Jurnalul Național preciza: „ieri, [...] Biroul de presă al Parchetului General a emis un comunicat de presă care anunța această arestare (a reclamantului). [...] S-a stabilit că în luna iulie 2000, acesta (reclamantul) a primit din partea lui G.M. suma de 5 000 DM [...]”.

Folosind exprimări similare, cotidianul local Clujeanul făcea referire la: „S-a dispus măsura arestării provizorii împotriva judecătorului Viorel Burzo. Acesta este vinovat de a fi primit, în iulie 2000, a primit din partea lui G.M., suma de 5 000 DM și mai multe bunuri, pentru a respinge recursul introdus împotriva hotărârii pronunțate împotriva soțului său, G.L., a declarat M.”

Alte articole au apărut în presă la 24, 25 și 26 ianuarie 2001 și la începutul lui februarie 2001, făcând referire la arestarea reclamantului și la plângerea sa împotriva ordonanței de arestare. Dacă anumite cotidiene, fără a cita sursele, menționau că reclamantul „a primit” o sumă de bani, altele utilizau formula „reclamantul ar fi primit” o sumă de bani. Anumite articole făceau referire și la faptul că soția reclamantului, numită cu câteva luni înainte președinte al Tribunalului Cluj, și-a prezentat demisia.

La 25 aprilie 2001, în articolul intitulat „Momentul bilanțului. Doamna de fier a Justiției”, cotidianul Curierul Național cita Ministerul Justiției care se exprima astfel: „[...], începând cu ianuarie, ținând seama și de semnalele lansate de presă, am decis să punem capăt delegației acordate doamnei M.B. [soția reclamantului] pentru postul de Președinte al Tribunalului Cluj. Ulterior, [...], CSM [Consiliul Superior al Magistraturii] a constatat încetarea exercitării funcțiilor sale, prin demisie”.

Curtea a evidențiat că, în speță, interesul ziarelor pentru cauză și importanța pe care o avea în ochii opiniei publice erau generate de poziția ocupată de reclamant, președinte al secției penale a Curții de Apel Cluj, ocupând astfel una dintre cele mai înalte poziții în sistemul judiciar român. Arestarea unei asemenea personalități reprezenta o foarte bogată sursă de informații și speculații, cu atât mai mult cu cât era vorba de prima arestare a unui magistrat. Curtea a considerat că, într-o societate democratică, sunt inevitabile comentariile uneori severe din partea presei cu privire la o cauză sensibilă care, precum cea a reclamantului, contesta moralitatea persoanelor numite să facă dreptate.

Curtea a luat act de faptul că, la 22 ianuarie 2001, a fost făcut public un comunicat de presă și o conferință de presă a fost organizată de parchetul care ancheta cauza. Conținutul comunicatului de presă nu a fost nici furnizat de părți, nici prezentat de cotidienele în cauză. Ca și Guvernul, Curtea a luat act de faptul că reclamantul s-a limitat la a indica titlurile cotidianelor pe care le contesta, fără a preciza totuși afirmațiile procurorului care ar fi adus atingere dreptului său de a fi prezumat nevinovat. În plus, Curtea a constatat că majoritatea edițiilor cotidianelor din 22 ianuarie 2001 au făcut caz de discreția exagerată a anchetatorilor în prezenta cauză. Presa chiar a reproșat autorităților lipsa de cooperare.

Curtea a luat act și de faptul că articolele care îl vizau pe reclamant au apărut în ianuarie, februarie și aprilie 2001, la momentul arestării și trimiterii sale în judecată. La 11 iulie 2001, reclamantul a fost condamnat în primă instanță de Curtea Supremă de Justiție. Prin urmare, s-a scurs o anumită perioadă de timp între evenimentele pe care reclamantul își bazează susținerile și momentul condamnării sale. În plus, trebuie să se ia act de faptul că instanțele care trebuiau să examineze cauza erau alcătuite în totalitate din judecători profesioniști. Spre deosebire de membrii unui juriu, aceștia din urmă dispuneau în mod normal de o experiență și o formare care le permiteau să elimine orice sugestie externă procesului. Nimic din dosar nu conduce la concluzia că, în evaluarea argumentelor prezentate de reclamant și a elementelor acuzației, judecătorii care s-au pronunțat cu privire la fond au fost influențați de afirmațiile din presă.

Curtea a considerat și că, astfel cum reiese din articolele de presă prezentate de reclamant, afirmațiile ministrului justiției de la 25 aprilie 2001 nu pot fi interpretate ca aducând atingere dreptului reclamantului la prezumția de nevinovăție.

În concluzie, nu a existat, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție.

VIII.

În cauza Didu contra României (hotărârea din 14 aprilie 2009) reclamantul s-a plâns de faptul că vinovăția sa a fost stabilită de Curtea de Apel Pitești pe baza unor probe ce nu figurau în dosar și care se întemeiau pe o greșită interpretare a declarațiilor martorilor luate de instanțele inferioare, declarații în baza cărora el a fost mai înainte achitat.

În speță, Curtea a constatat că după ce a casat hotărârile instanțelor inferioare, instanței de recurs îi revenea competența să judece, în temeiul art. 385¹⁶ cod proc. pen., circumstanțele cauzei în fapt și în drept și a fost determinată să studieze în ansamblul său problema vinovăției sau nevinovăției. Pe de altă parte, aceasta a procedat la o nouă analiză a probelor ce stăteau la baza acuzației, fără a audia încă o dată martorii și fără a-l interoga pe reclamant. Făcând trimitere la probele ce fuseseră administrate mai înainte și în temeiul cărora reclamantul fusese achitat, instanța a statuat în ceea ce privește infracțiunile de fals și uz de fals „că rezulta în mod sigur” din probele deja administrate că nu avusese loc o vânzare la licitație. În ceea ce privește capătul de acuzare referitor la lovire și vătămare, instanța a apreciat că tot din probele administrate rezulta că reclamantul comisese infracțiunea respectivă. În continuare, ea a încheiat procedura prin aplicarea regulilor de prescripție a răspunderii penale.

În viziunea Curții, această motivare ar putea da impresia că reclamantul a comis infracțiunile pentru care a fost trimis în judecată. Curtea a reamintit că trebuie făcută o distincție între deciziile care reflectă sentimentul că persoana în cauză este vinovată și cele care se limitează la a descrie o stare de suspiciune. Primele încalcă prezumția de nevinovăție, iar celelalte au fost de mai multe ori considerate conforme cu spiritul art. 6 din Convenție. Extrasul menționat mai sus nu se limita la a descrie o „stare de suspiciune” sau un pronostic, el prezenta ca stabilite anumite fapte enunțate în rechizitoriu fără să se fi stabilit un nou termen de judecată și fără ca instanța de apel să se fi pronunțat cu privire la probele ce trebuiau administrate. Rezultă că, prin închiderea procedurii, Curtea de Apel a pus sub semnul întrebării nevinovăția reclamantului, pronunțându-se asupra vinovăției sale în virtutea Codului penal. Mai mult chiar, făcând acest lucru, Curtea de Apel a dispus ca reclamantul să plătească cheltuielile de judecată în temeiul art. 192 alin. 2 cod proc. pen., conform căruia cheltuielile ar trebui suportate de partea al cărei recurs a fost respins. În opinia Curții, cele două aspecte ale hotărârii se dovedesc a fi nedisociabile. Într-adevăr, dacă reclamantul ar fi fost achitat, el nu ar fi putut fi obligat să plătească cheltuielile de judecată decât în cazul în care ar fi fost obligat să repare prejudiciul (art. 192 alin. 1 pct. 1 lit. c cod proc. pen.).

Sprrijinindu-se pe argumentul Guvernului, conform căruia prescripția înlătură răspunderea penală, dar nu înlătură caracterul penal al faptelor, Curtea a constatat că hotărârea cuprinde cu atât mai mult o constatare de vinovăție cu cât motivarea a determinat Curtea să constate că infracțiunile au fost într-adevăr comise, dar că a intervenit prescripția răspunderii civile. Pe de altă parte, constatarea vinovăției reclamantului ar fi putut juca un rol decisiv în cazul unei acțiuni civile în despăgubire a părții lezate, greșeala constatată în penal având autoritate de lucru judecat în fața instanței civile.

În aceste condiții, s-a apreciat că principiul prezumției de nevinovăție a fost violat.

IX.

În cauza Rupa contra României nr. 1 (hotărârea din 16 decembrie 2008) reclamantul a susținut că ar fi suferit din mai multe puncte de vedere, în timpul procedurii penale îndreptate împotriva sa, un refuz al unui proces echitabil și încălcări ale drepturilor apărării.

În rezumat, starea de fapt relevată a fost următoarea:

După arestarea reclamantului la data de 11 martie 1998, canalul local de televiziune Pro TV a difuzat câteva imagini de la arestare, prezentându-l pe acesta cu cătușe, urcând în mașina de poliție. Celelalte imagini ale arestării sale, în special cele cu altercația sa cu polițiștii, nu au fost difuzate. Câțiva vecini ai reclamantului, printre care I. R. Stoica, l-au recunoscut pe reclamant în timpul difuzării imaginilor la televizor. Conform unei declarații din data de 10 mai 2000, imaginile nu permiteau să se vadă dacă reclamantul era rănit sau nu. Guvernul nu a precizat dacă aceste imagini proveneau de la înregistrarea efectuată de poliție.

Referitor la tratamentul reclamantului în timpul detenției sale la închisoarea din Deva, prefectul de Hunedoara i-a confirmat mamei părții interesate, într-o adresă din data de 19 octombrie 1998, că acesta fusese supus unui regim de detenție „mai sever, ținând cont de amenințările grave proferate la adresa polițiștilor care procedaseră la arestarea sa”. Cotidianul local „Acțiunea HD” a denunțat tratamentul aplicat reclamantului în două articole din 10 și 11 decembrie 1998.

Curtea a subliniat importanța pe care trebuie să o acorde, în analiza noțiunii de proces echitabil, aparențelor precum și sensibilității crescute a publicului față de garanțiile unei bune justiții. Ea reamintește și faptul că, în materie de echitate, statele contractante se bucură de o marjă de apreciere mai redusă în anchetele penale decât în domeniul contenciosului civil.

În acest sens, Curtea nu putut ignora anumite incidente apărute pe când procesul reclamantului nu se finalizase încă și care erau susceptibile să influențeze percepția publicului în ceea ce privește persoana reclamantului: difuzarea la televizor a imaginilor cu partea interesată și cuvintele prefectului, agent al statului, cu privire la vinovăția sa. În ceea ce privește imaginile difuzate la televizor, Curtea a acordat o importanță deosebită faptului că, în ciuda invitației ce i-a fost adresată, Guvernul a omis să formuleze comentarii în ceea ce privește originea înregistrării aflate în posesia canalului de televiziune care a difuzat-o. Ea a considerat la fel de surprinzător faptul că înregistrarea video efectuată de colonelul N., menționată în depoziția polițiștilor M.B. și M.R. pe care s-a bazat Tribunalul Județean Hunedoara în stabilirea vinovăției reclamantului pentru ultraj la adresa unui polițist, nu se afla nici măcar în dosarul acestei instanțe.

Prin urmare, a avut loc încălcarea dreptului reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 2 din Convenție.

X.

În cauza Vitan contra României (hotărârea din 25 martie 2008) reclamantul a considerat că declarațiile date în fața mass-media de procurorul I.B. la data de 19 decembrie 2000 i-au încălcat dreptul la prezumpția de nevinovăție.

Astfel, la data respectivă procurorul I.B. a organizat o conferință de presă pe tema arestării reclamantului, în care a oferit ziariștilor următoarele informații : „ [Reclamantul] (...) urma să primească suma de 10.000 mărci germane de la un fost deținut extrem de bine cunoscut (...). Este vorba așadar de trafic de influență, care viza și alte persoane ce făceau parte din rândul autorităților judiciare. (...) Pe baza informațiilor deținute de noi și de poliție (...) am prins (...) [reclamantul] în flagrant delict cu suma de 4.500 dolari americani. (...) Aceste acțiuni stabilesc vinovăția (...) [reclamantului] în ceea ce privește infracțiunea de trafic de influență. (...) Ancheta continuă în ceea ce privește celelalte informații asupra activității [reclamantului]”.

În cauza prezentă, Curtea a reținut că procurorul desemnat cu ancheta penală împotriva reclamantului a afirmat, la data de 19 decembrie 2000, cu prilejul unei conferințe de presă, că reclamantul era vinovat de trafic de influență, în condițiile în care vinovăția sa nu a fost stabilită legal decât la data de 15 mai 2002, data hotărârii definitive în cauză. De asemenea, acesta nu s-a exprimat nuanțat și nici nu a avut grijă să-și plaseze afirmațiile în contextul procedurii în curs împotriva reclamantului. În aceste împrejurări, Curtea a considerat că această declarație făcută de procuror a putut fi percepută drept o declarație oficială în sensul că reclamantul era vinovat în condițiile în care vinovăția sa nu fusese încă stabilită legal, potrivit jurisprudenței citată anterior.

Aceste elemente au fost suficiente Curții pentru a concluziona că a avut loc încălcarea art. 6 parag. 2 din Convenție.

XI.

În cauza Samoilă și Cionca contra României (hotărârea din 4 martie 2008) reclamanții au invocat faptul că declarațiile făcute de procurorul I.M. la știrile unei televiziuni locale, afirmând că exercitaseră presiuni asupra unor martori, precum și declarația șefului poliției locale care i-a indicat drept vinovați pe reclamanți demonstrau voința autorităților desemnate cu ancheta să convingă opinia publică de vinovăția lor. Ei au adăugat faptul că prezentarea lor în fața Curții de Apel îmbrăcați în costumul locului de detenție și refuzul președintelui Curții de Apel de a autoriza folosirea îmbrăcămintei personale au încălcat legislația și au contribuit la întărirea impresiei de vinovăție în opinia publică.

În fapt, urmare a unei plângeri, Poliția din Oradea a ordonat o anchetă internă și, printr-un comunicat din 10 ianuarie 2002, presa a fost informată că reclamanții fuseseră transferați din motive disciplinare în alte unități ale poliției. Comunicatul menționa de asemenea: „Potrivit primelor investigații, reiese că cei doi polițiști au comis abuzuri în exercitarea funcțiilor lor (...) și, în funcție de concluziile anchetei, va fi sesizat Parchetul Militar”.

La 16 ianuarie 2002 un săptămânal local a publicat un interviu cu comandantul Poliției din Oradea, care ar fi declarat: „Sunt vinovați. Nu am nicio îndoială. Sunt vinovați de abateri foarte grave. Avem această certitudine. Rămâne de stabilit, la sfârșitul anchetei, întinderea și gravitatea faptelor”.

La 11 februarie 2003 la știrile unei televiziuni locale procurorul I.M. a declarat: „Arestarea preventivă a fost dispusă deoarece, în opinia noastră, deși sumele respective nu au fost foarte ridicate [1000 mărci germane], ordinea publică (...) a fost grav afectată; încrederea în poliție, care este prima verigă a lanțului care asigură ordinea publică într-un stat de drept, trebuie să fie absolută și neviciată de asemenea comportamente. Al doilea motiv menționat în ordonanță este faptul că au încercat să împiedice descoperirea adevărului influențând, ba chiar amenințând martorii. Exact în acest moment avem un martor care a dat o declarație mincinoasă și care este

interogată de ofițeri. Dacă nu revine asupra declarației, sunt hotărât să-l acuz, să-l arestez și să-l trimit în fața instanței”.

Curtea a constatat că declarațiile incriminate au fost pronunțate într-un context independent de procesul penal în sine, și anume în cursul unui interviu difuzat la jurnalul televizat. Subliniind încă o dată importanța alegerii termenilor folosiți de agenții statului, Curtea a concluzionat că expresiile folosite de procurorul I.M. indicau clar că reclamanții se făcuseră vinovați de instigare la mărturie mincinoasă, încurajau publicul să creadă în vinovăția lor, prejudiciind aprecierea faptelor de către judecătorii competenți.

În ceea ce privește declarația comandantului poliției, Curtea a observat că a făcut obiectul unei controverse între părți, contestându-se realitatea acesteia. Curtea a constatat totuși că autorul său pretins nu a revenit public asupra declarației sale și nu a cerut publicarea unei dezmințiri. Aceste elemente conduc Curtea la presupunerea că cuvintele în litigiu au fost cu adevărat rostite.

Curtea nu putut fi de acord cu Guvernul atunci când acesta a susținut că discursul nu făcea referire decât la greșelile profesionale ale reclamanților. În această privință, ea a amintit că ceea ce contează în înțelesul art. 6 parag. 2 din Convenție este sensul real al declarațiilor respective și nu forma lor textuală (*ad literam*). În speță, deși comandantul poliției a vorbit de „greșeli”, fără a preciza natura acestora, acestea nu puteau viza decât acțiunile calificate de Parchet drept fapte de corupție pentru care reclamanții au fost trimiși în fața Curții de Apel. Or, trebuie constatat că comandantul poliției a indicat reclamanții, fără niciun fel de rezervă, ca fiind vinovați de aceste fapte.

În fine, în privința prezentării reclamanților în fața Curții de Apel în costumul locului de detenție, Curtea a relevat că, în pofida afirmațiilor Guvernului, reiese clar că președintele Curții de Apel a argumentat în fața reclamanților la 27 octombrie 2003 că aceștia din urmă au fost prezentați în fața acestei instanțe în costumul locului de detenție specific persoanelor condamnate. Or, Curtea a constatat că această practică era contrară dispozițiilor Legii nr. 23/1969 și deciziei nr. 348/1994 a Curții Constituționale. Nedemonstrând că reclamanții nu aveau haine adecvate, Curtea a considerat că această practică era lipsită de orice justificare și că putea întări în rândul opiniei publice impresia de vinovăție a reclamanților.

Ansamblul acestor aprecieri a determinat Curtea să concluzioneze că s-a încălcat principiul prezumției de nevinovăție.

XII.

În cauza Mircea contra României (hotărârea din 29 martie 2007) reclamanta s-a plâns de faptul că în timpul anchetei penale diferite ziare au publicat informații care nu au putut fi dezvăluite decât de procurori. Ea consideră că aceste informații au adus atingere dreptului său la prezumția de nevinovăție.

Astfel, în timpul anchetei penale, în cursul lunii aprilie 1996, mai multe articole au apărut în ziare pe tema arestării reclamantei și a relațiilor sale cu S.I. Articolele publicate în ziarul Mesagerul transilvănean, Jurnalul național, România liberă și Libertatea descriau atât întâlnirile reclamantei cu S.I. în timpul cărora acesta din urmă predase sumele de bani cât și operațiunea organizată de poliție.

La 25 aprilie 1996, ziarul Jurnalul Național a publicat un articol intitulat „Studenta Ardeluța îi „păpa” banii patronului de la SIGO”, ale cărui paragrafe pertinente prevăd următoarele: „Virginia Ardeluța Mircea, văzând sumele mari de bani de care dispune S.I. și la insistențele acestuia de a încerca să intervină în favoarea lui, a profitat cum nu se poate mai bine de ocazie și a încercat să-l escrocheze. I-a cerut diferite sume de bani, în repetate rânduri, în schimbul cărora i-a promis că va interveni la factorii responsabili din structurile centrale și locale

ale Finanțelor și ale Curții de Conturi pentru a stopa continuarea verificărilor. Pentru aceste așazise intervenții, a pretins și a primit de la S. în mod repetat sume în lei și în valută, totalizate la 45.000 mărci, 300 milioane lei și 150.000 dolari. În ianuarie '96, în timp ce lucrătorii din Poliție efectuau primele controale economice financiare la firma SIGO, S.I. se găsea la București (...) S.I. s-a reîntors la Cluj, nu înainte de a discuta cu Virginia că, în eventualitatea că el va avea probleme cu Poliția, aceasta să încerce să intervină. (...) După 21 martie [1996], dată la care S.I. a fost reținut, Virginia a încercat să rupă orice legătură cu el și să înlătore dovezile care ar fi incriminat-o în cazul SIGO. Cum orice escroc își găsește nașul, Virginia a căzut în plasa întinsă de poliție. În baza unui scenariu bine pus la punct de Poliție, câțiva « prieteni » ai Virginiei i-au sugerat să contacteze persoane din administrația firmei SIGO, lucru pe care ea l-a și făcut, reluând ideea facilitării unui tratament mai favorabil pentru S.I., aflat în stare de arest, chiar și eventualitatea continuării cercetărilor cu acesta în stare de libertate. Învățată cu sume mari de bani, Virginia « mușcă » momeala și nu rezistă tentației de a veni la Cluj, după ce, în prealabil, telefonic a pretins mai bine de un miliard de lei, din care un aconto de 600 milioane lei a pretins să fie plătiți de urgență. Pentru a ridica acești bani, la 3 aprilie [1996] ea vine la Cluj, dar nu oricum ci însoțită de câteva persoane fidele care i-au creat un adevărat scenariu, pentru a nu putea fi prinsă în flagrant, în momentul în care ia banii. Se pare că în acest caz, cursa întinsă de Poliție, cu sprijinul unui procuror de la Parchetul de pe lângă Tribunalul Județean Cluj, a funcționat ireproșabil. Virginia Ardeluța Mircea a fost prinsă în flagrant, în aceeași zi, la orele 21.00, după o acțiune spectaculoasă în care, se pare că pistoalele din dotarea Poliției au reușit să înpăimânte locatarii unui întreg bloc din cartierul Zorilor. Atât suma cât și metodele folosite pentru prinderea în flagrant au transformat această acțiune într-una din cele mai elaborate acțiuni declanșate în ultimii ani de Poliția Municipiului Cluj-Napoca. Împotriva Virginiei Ardeluța Mircea s-a emis un mandat de arestare preventivă pe 30 de zile pentru infracțiunea de trafic de influență, dar Poliția Municipiului a ținut în secret întreaga acțiune tocmai pentru că se impunea depistarea bunurilor și a valorilor în care se investiseră sumele de bani primite de la S.I.”.

În articolele menționate anterior nu se făcea referire directă la sursa informațiilor, cu excepția articolului apărut în România liberă a cărei ultime fraze suna astfel: „Poliția nu a precizat dacă aceste sume de bani au fost predate unui anumit destinatar”.

În speță, cauza a fost amplu comentată de presa locală și națională. Cu toate acestea, Curtea a constatat că articolele privind reclamanta au apărut în aprilie 1996, cu ocazia arestării sale. Eliberată la 12 decembrie 1996, ea a fost condamnată de Curtea Supremă de Justiție la 31 mai 2002. Așadar o perioadă de timp importantă (6 ani) s-a scurs între evenimentele pe care își sprijină reclamanta afirmațiile și momentul condamnării sale. În plus, trebuie remarcat că instanțele chemate să soluționeze cauza erau în întregime formate din judecători profesioniști. Contrar membrilor unui juriu, aceștia din urmă dispun în mod normal de o experiență și o pregătire care le permite să respingă orice sugestie din afara procesului. Nimic din dosar nu permite să se creadă că la evaluarea argumentelor avansate de reclamantă și a elementelor atribuite ei, judecătorii care s-au pronunțat asupra fondului ar fi fost influențați de afirmațiile conținute în presă.

Pe baza celor de mai sus, Curtea nu a constatat nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție.